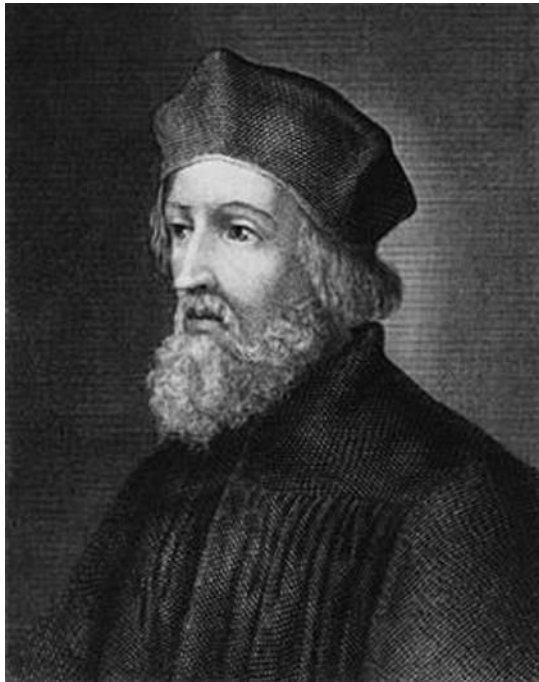

Hus a Luther: význam reformace pro evropské školství a vzdělanost

Motto:

*„Bez rádia, bez novin a televize
Dá se lidem těžko prodat sebelepší vize“*

Muzikál Jesus Christ Superstar,
Překlad Michal Prostějovský

Výročí

- 2015 – upálení Jana Husa
- 2017 – vyhlášení 95 tezí Martina Luthera
(začátek německé reformace)

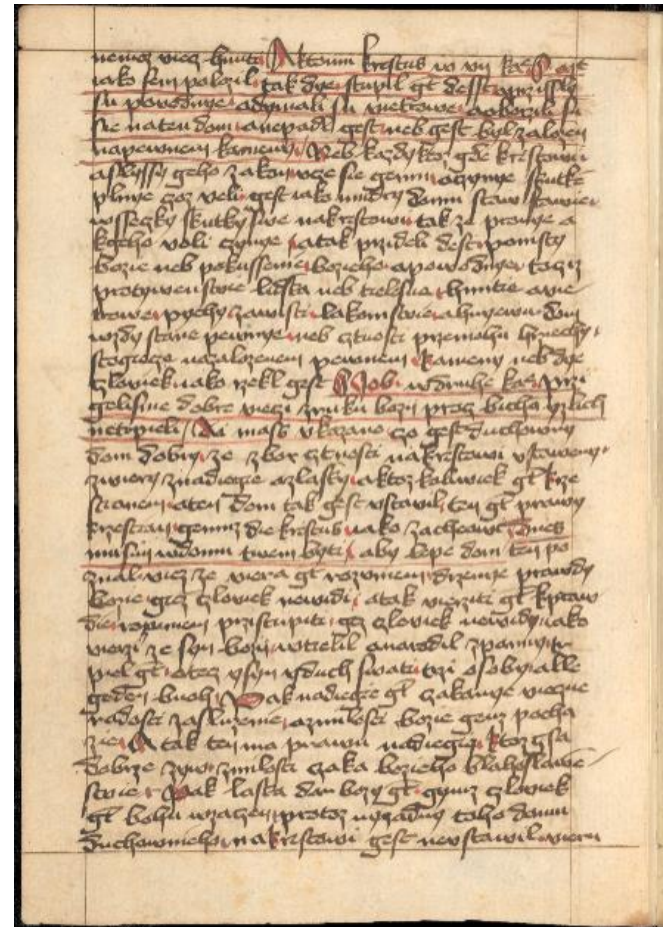
Otázky, na které hledáme
odpovědi:

*Jak se podílela česká a německá
reformace na rozvoji škol a vzdělanosti?*

*Jaký je odkaz reformačního hnutí pro
dnešní dobu?*

Počátky vzdělanosti v Česku

- **863** – příchod věrozvěstů Cyrila a Metoděje, „první učitelé národa“
- **890** – při kostele Panny Marie na Pražském hradě vznikla škola, na které podle legend studoval kníže Václav
- **993** – příchod prvních benediktinů do Břevnova u Prahy

Druhy škol

Typy škol rozdělené přibližně podle doby jejich vzniku

- **Klášterní**
- **Farní** – katedrální (při biskupství) – kapitulární (při kapitule, např. na Vyšehradě)
- **Městské** (neboli partikulární, viz. knihy Z. Wintera)
- **Univerzita** – 1348 v Praze
- **Mimo to:** výchova rytířů, výchova šlechticů

Obsah a forma vzdělávání

- Vzdělání se často muselo platit
- Výběrovost – častěji obyvatelé měst, chlapci
- Latina jako základní vyučovací jazyk
- Obsah: trivium (čtení, psaní, počítání), muzika (zpěv), katechismus (náboženství)
- Metoda: memorování, knihy byly nákladné a proto nedostupné

Reformace

- **Obecně**: proces obrody, změny, nápravy
- **V církvi**: kritika stavu církve, náprava poměrů v církvi, například:
 - Chování kněží
 - Rozpor mezi evangeliem a životem církve (moc, majetek)
 - Přístup ke svátostem (přijímání pod obojí)
 - Postavení laiků a dostupnost evangelia (kázání v národním jazyce)

Příklad kritiky církve „shora“

- **Petr ab Alliaco** (1350—1420) – kázal o prodejnosti a nevzdělanosti kněží, kteří „nechtějí se líbiti Bohu svou duší, nýbrž lidem svým zevnějškem, vonným šatem, přiléhavou obuví, pálenými vlasy a lesklými prsteny, kteří mají sýpek, sklepů a zásobáren jako statkáři, A přece prý nepracují jako venkované, nenamáhají se na cestách jako obchodníci, nebojují jako rytíři a nejsou ctnostní jako ženy: mezi všemi stavy oni jediní jsou stavem neslušným, jsouce poskvrnění od hlavy až k patě a podléhající všem křehkostí těla.“

Kritika „zdola“

- Různé sekty a **proudy lidové zbožnosti**
- Katarové, Valdenští,
kazatel Jan Wykleff (1345 – 1384)
- V Česku: Matěj z Janova, Konrád Waldhauser,
Milíč z Kroměříže, Tomáš ze Štítného

Kontext: Evropa v 15. a 16. století

- **Zámořské objevy** – rozšíření středověkého světa, pád hranic lidského poznání
- **Humanismus a renesance** – po středověku znovu objeveno dědictví antiky
- **Vynález knihtisku** – Johannes Gensfleisch zur Laden, zvaný Gutenberg

Jan Hus (asi 1371 – 6. 7. 1415)

- Teolog, „mistr“ pražské univerzity, kněz a kazatel v Betlémské kapli
- Kritik poměrů v české církvi
- Obrace se k posluchačům v mateřském jazyce
- Spis Dcerka: určený pro výchovu šlechtických dívek, dává důraz také na vzdělanost žen

Jan Hus – dílo, výběr

- *O církvi (De ecclesia)*
- *O šesti bludech (De sex erroribus)*
- *Postila*
- *Dopisy*
- ***O českém pravopise (De orthographia Bohemica)***
- ***Dcerka***

Martin Luther (1483 – 1546)

- Původně katolický kněz, teolog, reformátor

Martin Luther

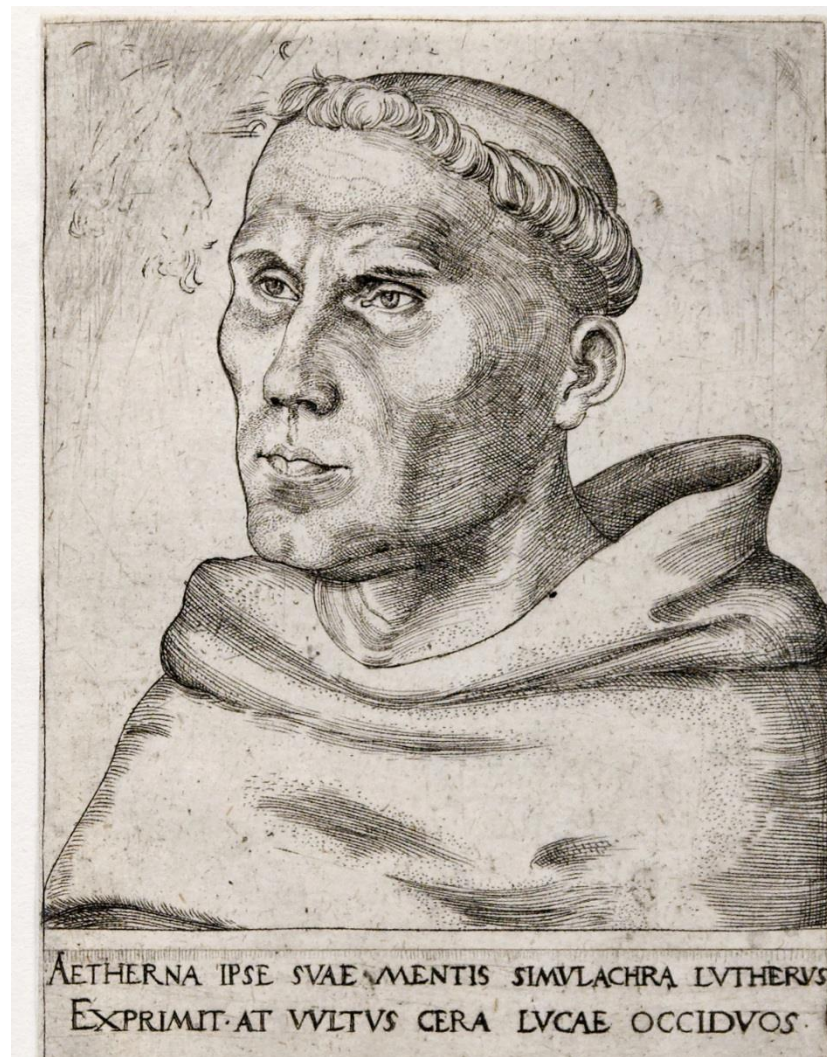
- Odvolával se také na českou reformaci a Jana Husa

Až dosud nevěda učil jsem a zastával jsem všechny zásady Jana Husa. Všichni, zkrátka, jsme nevědomky husité, ano sám Pavel a Augustin jsou doslova husité.

Luther

Martin Luther – dílo, výběr

- *95 tezí* (1517)
- *Promluva o odpustcích a milosti* (1517)
- *Křesťanské šlechtě německého národa o zlepšení stavu křesťanstva* (1520)
- *O dobrých skutcích* (1520)
- *Zvěst o babylónském zajetí církve* (1520)
- *O svobodě křesťanského člověka* (1520)
- *O světské vrchnosti* (1523)
- *O zotročené vůli* (1525)
- *Proti loupežným a vražedným hordám sedláků* (1525)
- *Malý katechismus* (1529)
- *Velký katechismus* (1529)

O školách a vzdělávání

- Byl proti stávajícím latinských školám

Ve škole se mládež naučí jen špatně latinsky, tedy:
„...sotva, aby kvokala, natož aby vejce snášela“

- Na počátku se reformace stavěla proti vzdělanosti, ale brzo ocenila význam škol pro přípravu vzdělaných duchovních a laiků

Kritika humanitními vzdělanci:

„Kde vládne lutheránstvo, tam se nedaří vědám“

Vznik nových škol

- Vliv humanismu – **Philipp Melanchthon** (1497 – 1560)
- Společné znaky nové školy:
 - Národní (výuka také v mateřském jazyce)
 - Demokratické (dostupné ženám, chudým – změna postupná)
 - Laické (každý křesťan může číst a vykládat Písmo)

Lutherovy požadavky na školství

- Světská vrchnost – města, stát – má povinnost zakládat a udržovat školy (NE CÍRKEV!!!)

„Blaho města nespočívá jen v tom, aby stavělo pevné hradby, krásné domy, ale to jest nejlepší stránkou města, že má mnoho učených, počestných i vzdělaných měšťanů.“

- Obec (města, stát) má právo nutit poddané posílat děti do škol, má právo zavádět vzdělávací povinnost

„Neboť přísluší-li vrchnosti právo nutiti poddané, aby nosili zbroj, stoupali na hradby a vůbec dělali vše, čeho třeba k hájení města, tím spíše má právo nutiti je, aby posílali děti do školy, neboť sám ďábel obchází, aby města i říše tajně vysával a nechával tu místo schopných občanů jen ubohé skořápky lidí nepotřebných, s nimiž si může pohrávati, jak chce.“

Obsah výuky

- Nově důraz na jazyky: mateřský, jazyky Písma, další „živé“ jazyky
- Nové vzdělávací oblasti: matematika, dějepis, zeměpis
- Estetická výchova (například význam obrazů) a tělesná výchova (hry, pohyb)
- Požadoval zřizování veřejných knihoven!!!

Kritika

- Názor, že jen to vědění je cenné, jež je ve shodě s pravdou evangelia
- Odmítání jak tradičního vědění (např. Aristotelova filosofie), tak názorů moderních (například spor s Erasmem)

Dopad Lutherových myšlenek na školství

- Reformy pod vedením F. Melanchthona a dalších humanistů
- Modernizace univerzit, absolventi se často stávali učiteli na nižších stupních
- Univerzity přebíraly dozor nad nižšími školami
- Zlepšování metod výuky – systematicčnost, dělení na předměty a vyučovací hodiny, vycházejí první školní řády
- Význam knihtisku: učebnice, atlasy

Dědictví pro dnešní dobu

Dědictví pro dnešní dobu (příklady k zamyšlení....)

- Škola nemá být dogmatická, ale má naopak vést ke kritickému myšlení a potřebě hledat pravdu
- Škola se má vyhýbat formalizmu, naopak má budovat smysluplné učení
- Škola nemá podléhat ideologii nebo totalitě „světské“, ale vyšším, obecně lidským ideálům a hodnotám (Komenský: dílna lidskosti)
- Vědění samo nestačí, rozum sám nestačí, víra sama nestačí – ve výchově musí panovat harmonie (Pestalozzi: výchova má rozvíjet hlavu, ruku i srdce)

Místo závěru 1

Protož, věrný křesťane, hledaj pravdy,
slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu,
prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až
do smrti: nebť pravda tě vysvobodí od
hříecha, od d'ábla, od smrti dušě a
konečně od smrti věčné, jenž jest
odlúčenie věčné od milosti Božie...

Jan Hus

Místo závěru 2

- Víno je silné, král je silnější, ženy jsou ještě silnější, ale pravda je nejsilnější.

Martin Luther